

Ex Libris
D. Guil. Gesenius.

A. 262.

1. Norberg, De orthographia linguae Hebraeae
2. ———, Etymologia linguae Hebraeae. De nomine dissertatio
3. ———, " " " " De particulis
4. ———, " " " " De pronomine dissertatio.
5. ———, " " " " De verbo dissertatio.
6. ———, De etymologia linguae Graecae dissertatio. P. III.
7. 8. ———, Oriens lucem protendens Homero.
9. ———, De etymologia linguae Graecae dissertatio. P. II.
10. ———, " " " " " P. I.
11. Michaelis, De Hebraea et adfinibus orientis linguis a Graeca derivandis.
12. ? , Discrimen linguarum orientalium et occidentalium.
13. Uri, Prima decas originum Hebraicarum genuinarum.
14. Netib Ieshon Ibrit. „Deutsch-hebräischer [ne] Lexikon“
15. Trendelenburg, De eo quod nimirum est circa studium, linguam Hebraicam ex Arabica illustrandi.
16. Kierold, De decem nominibus quibus apud Hebraeos designatur Four. Meditatio I.
17. Wichmannshausen, De פ'פ' sive Galilaea.
18. Spiffer, De lingua Galilaea.
19. Wichmannshausen, De differentiis vocum Hebraicarum.
20. Michaelis, Philologemata medica ... ex Ebrea et huius adfinibus orientalibus linguis decerpta.
21. Hartmann, Supplementa ad Buxtorfii Lex. Chald. Talmud. et Rabbin.
22. ———, Supplementa ad Gesenii Lexic. Hebr. e Mischna petita.

23. Tychsen, ad praelectiones de litteratura Hebraeorum habendas ... invitat
 24. Bruns, De eo quod praestandum restat in litteris orientabilibus.
 25. Epistolam Samaritanam Schemitarum sortivam ... ed. Bruns.
 26. Zeltner, Enneas quaestionum philologicarum.
 27. Sperbach, (Autor respondens Jahn), De voce 7777.
 - 27.) Jahn, De voce 7777 iterum publice disert.
 28. Prisca narratio Graece Latine et Talmudice superstes.
 29. Lichtenstein, Ueber die Verwandtschaft der Arabischen mit dem Deutschen.
-

COMMENTATIO

15. m.

DE EO

QVOD NIMIVM EST CIRCA STVDIVM
LINGVAM HEBRAICAM EX ARABICA
ILLVSTRANDI

QVAM

PRAESIDE

IOHANNES GEORGIO
TRENDELENBURG,

GR. ET OO. LL. P. P. O.

A. R. S. MDCCLXXX. AD D. XXVI. M. SEPTEMB,

IN AVDITORIO ATHENAEI GEDANENSIS MAXIMO

PVBLICE DEFENDET

CAROLVS HEINRICVS ROESNER, S. L. C.

ADVERSVS OPPONENTES

GOTTFRIED ERNST GRODDECK, S. L. C.

IOHANN GOTTFRIED BARENDT, S. L. C.

NATHANAEL BERND EBERHARD, S. L. C.

REGIOMONTI,

TYPIS SAGR. REG. MAIEST. ET VNIVERS. TYPOGR. G. L. HARTVNGII.

COPIA

QUOD NUNQUAM EST GRÆCÆ STUDIUM
LINGUAM HEBRÆICAM EX ARABICA
MISTURANDI

PRÆSIDIO

IOHANNES GEORGIO
TRENDELLENBURG

OR. ET CO. M. P. N. O.

IN AUDITORIIS APERTIS GEDANENSIS MAXIMO

PRÆSENTATIONE

CAROLVS FRIDERICVS HESSENI S. P. C.

AD RECTORIS OFFICIUM

GOTTFRIED ERNST GRÖDDECK S. P. C.

IOHANNES GOTTFRIED BARNDT S. P. C.

JOHANNES MATTHEI ERNST ERNST S. P. C.

—————

RACIOMONIA

in fine huius tractatus D. I. N. S. P. C.

FLORENTISSIMAE
REIPVBLICAE GEDANENSIS
PER-MAGNIFICO SENATVI
PER-ILLVSTRI
S. R. M. BVRGGRABIO
PER-MAGNIFICIS MAGNIFICIS
GENEROSIS MAXIMEQVE STRENVIS
PRAESIDI
PRO-PRAESIDI
PRAE-CONSVLIBVS
CONSVLIBVS
PATRIAE PATRIBVS OPTIMIS

NEC NON
PRAENOBILISSIMIS
AMPLISSIMIS CONSVLTISSIMIS
VTRIVSQVE CIVITATIS
DICASTERIORVM MEMBRIS
SENIORIBVS
CON-SENIORIBVS
ASSESSORIBVSQVE RELIQVIS
IVSTITIAE MODERATORIBVS AEQVISSIMIS

SVM-

SVMME VENERABILIBVS
PLVRIMVMQVE REVERENDIS
MINISTERII I. A. C. MEMBRIS
SENIORI PASTORIBVS
ET
DIACONIS

FIDELISSIMIS REI SACRAE ADMINISTRATORIBVS

VIRIS

SVMME VENERABILI
CONSULTISSIMO EXPERIENTISSIMO
EXCELLENTISSIMIS DOCTISSIMIS
COLLEGII PROFESSORII
MEMBRIS

PRAENOBILISSIMIS SPECTATISSIMIS
TVMADSACELLVMD.MARIAETVMADAEDEMD.IOHANNIS

ANTISTITIBVS
MAECENATIBVS
PATRONIS ATQVE FAVORIBVS
MAXIME DEVENERANDIS ATQVE COLENDIS

DISSERTATIONEM HANC GRATA SVBMISSAQVE MENTE
IN SVI STUDIORVMQVE SVORVM COMMENDATIO-
NEM DAT DICAT CONSECRAT

TANTORVM NOMINVM

CULTOR DEVINCTISSIMVS
CAROLVS HEINRICVS ROESNER.

Saepe mirari soleo, quid sit, quod, quum viri multi, iique praestantissimi, Veteris Testamenti linguam ex Orientalis Dialectis egregie illustrauerint, tamen hodie adhuc permulti inueniantur, qui omnibus omnino, quae ad Vetus Test. ex Orientalibus Dialectis explicandum a summis etiam viris feliciter afferuntur, vti dedignentur, et quidquid hoc eruditionis genus redolet, fastidiant, probaque Hebraicae Linguae, vt loquuntur, pauperie contenti, ceteras Orientis Dialectos non negligant tantum et despiciant, sed alios etiam a studiis hisce auocandos esse arbitrentur. Quanquam vero commune hoc omnium Orientalium Dialectorum fatum fuisse videatur, vt variis temporibus in hominum contemptum abierint, nulla tamen alia Orientalis Dialectus hanc sibi magis contraxit inuidiam, quam Arabica. Vtut autem sit, tamen, qui libros Lingua Hebraica conscriptos et intelligere recte et accurate interpretari velit, eum non modo Hebraicae, sed etiam Linguarum affinium vicinarumque, praecipue vero Arabicae Linguae scientia
A multa

multa atque idonea praeditum accedere ad lectionem eorum debere,
 hodie plerique et vident facile et libenter profitentur. In quibusdam
 tantum viris et quibusdam Europae regionibus tanta esse videtur opi-
 nionum vis, vt, quantum fructum ad Vetus Test. bene interpretan-
 dum afferat Linguae Arabicae cognitio, non tantum non cernant,
 sed semper etiam, ne sanior doctrina nescio quid periculi inde capiat,
 subtrimescant. Quod quum a viris etiam, cetera non ineruditis
 fieri intelligerem, illud temere contingere non posse statim iudicavi.
 Quum igitur in id me darem, vt cognoscerem, quibus tandem ra-
 tionibus adducti, fatius existimarent in explicatione locorum et vo-
 cum Veteris Test. difficiliorum ex ipsa Hebraea Lingua petita quali-
 cumque acquiescere, quam ad Linguae Arabicae diuitias confugere
 omnibusque, quae ab illa offeruntur, explicandi subsidiis vt, gra-
 vissimam causam eandemque maxime vulgarem hanc esse cognoui,
 omnia Arabicae Dialecti ope exsculpi posse, sensumque, quem quis-
 que velit, modo cum rerum nexu quodammodo cohaereat, sed ab
 auctoris mente prorsus alienum, inferri, quod multis et idoneis
 exemplis probari posse affirmant. Huic vero suspicioni permultos,
 qui Hebraicam Linguam ex Arabica Dialecto illustrare adgressi sunt,
 locum aperuisse, nemo sane inficiari potest. Fatendum potius est,
 saepenumero Arabicam Linguam ad Veteris Test. illustrationem tam
 perversa ratione adhibitam fuisse, atque etiamnum adhiberi, mul-
 tosque Linguae Arabicae amore ita captos fuisse, vt praeter hanc
 linguam nihil fere ad Vetus Test. explicandum in subsidium vocave-
 rint, vt iure queri videantur, qui hanc viam nimis saebrosam et
 periculosam, quam vt viro in re tanti momenti cauto et circumspi-
 cuo se probare possit, esse contendunt. Et sane tantus passim iam-
 miam huius rei inualuit abusus, tam vario modo hac in re peccatum
 est, tam saepe haec vitia a cultoribus Linguae Arabicae commissa
 ipsi Linguae Arabicae vitio data sunt, vt operae pretium videatur,
 vitia, in quae multi, qui Hebraicae Linguae cognitioni ex Arabica
 opem ferre studuerunt, prolapsi sunt, ex instituto recensere, vt et
 abusus

abusus rei, si fieri possit, tollatur, et invidia, quae huic studio inde confata est, diluatur. Quod quidem hoc libello pro meo ingenii modulo tentabo. Neque vero quisquam res omnino novas et antehac inauditas a me expectet. Fuerunt enim Viri ingenio et doctrina praestantes, qui quantum adiumenti ferat Arabicae Linguae scientia ad hebraicae linguae cognitionem, et qua ratione recte et sine periculi timore adhiberi possit, et oratione et exemplo docuerunt. Inter quos nostra aetate praecipuos, Michaelis, Virum Ill. (a) et Celeberr. Schelling (b) nominasse sufficiat. Quanquam vero pro suo uterque consilio rem tetigit, et alii passim, quae ad consilium nostrum faciunt, protulerunt, tamen non male meam videbor operam collocasse, si varia vitiorum genera, quibus plerumque peccari solet, quantum id quidem res ipsa patitur, vno quasi obtutu conspicienda praebeam, singulisque vitiis idonea exempla subiungam. Quum igitur omne emolumentum, quod in Veteris Test. libris interpretandis ex Lingua Arabica expectari potest, eo contineatur, ut altera dialectus cum altera conferatur, triplici potissimum ratione videntur peccare, qui nimii sunt in studio Linguam Hebraeam ex Arabica illustrandi; primum, ut ipsa conferendi ratio peruersa sit et vitiosa; deinde, ut, etiamsi quoad elementa bene instituat collatio, tamen plus vocibus hebraeis, quam iis inest, ex Arabica Dialecto tribuatur; denique ut haec Dialectus sola conferatur, et nullum fere auxilium ex ceteris Vetus Test. explicandi subsidiis petatur. De quibus singulis agere iam videamus.

- a) In libro quem inscribit: Beurtheilung der Mittel, welche man anwendet, die ausgestorbene hebräische Sprache zu verstehen.
- b) In libello, cui est titulus: Abhandlung von dem Gebrauch der Arabischen Sprache, zu einer gründlicheren Einsicht in die Hebräische.

~~_____~~
S E C T I O I.

Abutuntur Lingua Arabica, qui in vocibus Hebraeis cum Arabicis conferendis ne quoad literas quidem et elementa recte versantur.

§. II.

Omnium cuiusvis linguae dialectorum eam esse rationem, ut quanquam vsaquaecque proprium quid et peculiare sibi vindicet, in plerisque tamen cum ceteris dialectis et communi omnium lingua conueniat, norunt omnes, qui de linguarum in variis terris necessitudine et diuersitate vel paullulum cogitarunt. Huius diuersitatis praecipua fere causa in literarum, tam vocalium quam consonantium, permutatione frequenti continetur. Quamuis autem omnium eiusmodi permutationum origo ab ipsa plebe sit repetenda, tamen vehementer errarent, qui temere et imprudenter, ut a plebe plerumque fit, eas omnes contigisse existimarent. Analogiam potius quandam et similitudinem in literis immutandis constanter seruant, a qua nonnisi raro recedunt, quemadmodum ipsis linguae flexionibus et formis integrisque loquutionibus, quamquam a plebe fictis et receptis, mirificam quandam inesse cernimus conuenientiam. Sic apud Graecos Doricam Dialectum loco η vbiq; fere α ponere; Atticos pro $\sigma\sigma$ perpetua consuetudine vsurpare $\tau\tau$, ut $\pi\tau\alpha\tau\omega$ e. g. dicant pro $\pi\sigma\alpha\sigma\omega$, res est notissima. Eodem modo maxima propemodum Syriacae Linguae et Chaldaicae diuersitas in eo posita est, ut, vbi in hac vocalis A, in illa O in vsu sit. Varias igitur immutationes literarum, quae in diuersis dialectis receptae sunt et fancitae, probe tenere eum debere, qui alteram dialectum ope alterius illustrare cupit, res ipsa docet. Quorsum vero haec omnia? Nempe ut ex vniuersa omnium dialectorum ratione intelligamus, quae ratio

ratio in illustranda Hebraeorum lingua ex Arabico sermone sit adhibenda. Quamvis enim res per se plana sit et perspicua, tamen per multi fuerunt, qui leges, quas sibi in permutandis literis hae dialecti quasi scripserunt, aut ignorarunt, aut dum illustant Vetus Test. ex arabico sermone certe videntur ignorasse. In granes igitur errores necessario hos incidere debuisse, facile intelligitur. Neque sane putandum est, hoc imperitorum quorundam vitium esse. Saepe enim experientissimi hac in re hallucinantur, neque ipse Schultensius ab hac culpa omnino est liberandus. Potissimum vero hoc in quibusdam literis vsu venire solet, quum ش Arabum conferunt cum ח Hebraeorum; cum כ quodcumque כ , etiamsi positum sit pro י et finali, vbi Hebraei ח quiescens adhibere solent; ש cum ש , quae literae non nisi rarissime inter se permutantur. Quodsi fit, necesse est, vt hebraicae voci significaciones longe a vero aberrantes tribuantur. Hac ratione errasse videtur *Rutgerus Schutte* (c), dum vocem שׂתם Num. XXIV. 15. cum arabico شتم confert. Bileamus in hoc vaticinii initio in eo versatur, vt varem diuinum se praedicet, seque nomet $\text{נִבְרַ שְׂתָם הָעֵין}$. Iam שׂתם collato Arabum شتم significare dicitur: *contumeliam dixit, contumelia affecit, item laetatus fuit inimici malis*; vt igitur sit שׂתם הָעֵין *contumeliosus oculo, inuidus oculo*; et insuper in subsidium vocatur graeca phrasis ἰφθαλμὸς πονηρός . Putat autem huius Commentationis Auctor, Bileamum hoc loco animum suum malevolentissimum et a Dei populo prorsus alienum aperire; quod a consilio Bileami certe valde abhorret. Qui enim cogitari potest, Bileamum vaticinantem et furore prophético abreptum vitia et res ignominiosas de se ipso praedicare velle? At reponit Auctor, Bileamum spiritus diuini inflatu haec profari fuisse coactum, quemadmodum ex v. 13. apparere videtur. Speciosa haec primo intuitu esse non nego; at vereor, vt cuidam locum omnem legenti et accurate consideranti haec ratio se probare possit. Nam in

A 3

omni

c) In Commentatione ad Vaticinium Bileami Num. XXIV. 14—19; quae extat in Bibliotheca Hagana. T. I. p. 48.

omni vaticinii praefamine nihil prorsus reperitur, quod ignominiae esse Bileamo possit, sed prophetarum more vatem se praedicat, futura Dei ipsius inflatu praesagientem, quemadmodum Dauides 2 Sam. XXIII, 1. etc. quae loca mirum in modum inter se conueniunt. Praeterea vix uto, v. 13. eam esse Bileami mentem, vt dicat, se necessario et a Deo coactum profari debere, sed tantum, se tanquam Prophetam non alia dicere et referre posse, quam quae Deus ipsum inuisisset, neque quidquam profuturum, si alia proferret, quippe quum rerum euentus a Deo pendeat, neque sibi licere a Dei mandatis vilo modo recedere. Itaque haec explicatio, puto quae et sensum ineptum reddit, et membrorum parallelismo parum conueniens est, et consilio totius sermonis contraria videtur, non adeo multis se probabit. Alii alia non minus vitiosa ad hanc vocem illustrandam afferunt, e. g. طم claudere, obstruere, quod itidem nec permutatio- num vsui conuenit, nec sensum satis aptum reddit. Arabum ط et ظ quanquam interdum, non facile tamen neque frequenter, cum ن Hebraeorum permutantur. Quamuis enim haec rarior literarum ط et ظ cum ن permutatio ad firmandos significatus alias iam notos facere possit, tamen ad significationes nondum notas constituendas minime videtur adhibenda esse. Aliam viam ingressus est Boysen (d)

Vir S. R., qui confert arabicum سنت Metatthesi literarum in subsidium vocata, quae quanta cautione adhibenda et quam parum voces ignotas illustrare putanda sit, deinceps monstrabimus. Contendit autem hanc vocem idem valere, quod Graecis $\alpha\lambda\epsilon\iota\zeta\epsilon\upsilon\upsilon$. Cuius quidem rei neque ipse exempla adfert, neque equidem ita vlturpari memini. Mirandum sane est, omnes hos a recta via declinantes, multo labore verum huius loci sensum quaesiuisse, quem nullo negotio rectum transitum sequentes reperire poterant. Motus scilicet est apud Arabes, vt loco Hebraeorum ט substituunt س , adeo-

d) Beiträge zu einem richtigern System der hebräischen Philologie, 2 und 3ter Theil, p. 533.

dat grauissimos. Neque vero sum nescius, haec omnia nota esse tum iis, quibus diuturno usu leges, quae a linguis hisce seruantur, innotuerunt, tum qui bona vsi institutione grammatica faciliori sane negotio rem omnem arripuerunt. Quae quanquam ita sint, tamen haec monuisse non superuacuum videtur, quum quotidie hac in re peccetur. Exemplum sit Iob. III, 8. **יִקְבְּרוּ אֲרָרֵי יוֹם**; ubi Reiske (e) vocem **יִקְבְּרוּ** a rad. **קָבַח** concipit dicitque positam esse pro **יִקְבְּרוּ וְיִקְבְּרוּ יִקְבְּרוּ** et **יִקְבְּרוּ**. Qua ratione et quo iure **יִקְבְּרוּ** pro variis hisce vocibus positum esse perhibeat, nihil iam ad nos pertinet diiudicare. Radicem huius verbi autem, quam sibi sumsit, **קָבַח** conferri debere putat cum Ar. **قَبَح** foedus fuit; unde solemnis Arabum imprecatio **اللَّهُ قَبِيحٌ** turpem te reputet, et vt talem reuertetur Deus. Verum si **قَبَح** illustrare locum nostrum debebat, vox non a rad. **קָבַח** sed **קָבַח** concipienda erat, quod sane non poterat extorqueri. Quum igitur Arabes nunquam ponant **ح** pro **ח** quiescenti Hebraeorum, hanc illustrationem nullam esse, facile apparet. Neque sane opus erat ad remedium tam periculosum confugere, quum radici **קָבַח** siue etiam **נָקַב** abominandi notionem subiectam esse ex ipso Hebraico, coll. Num. XXIII, 8. 15. satis notum sit. Iam vt appareat, quam vaga et incerta omnis Vetus Test. ex Arabismo explicandi ratio sit, nisi firmis nitatur fundamentis, seruando nempe leges, quibus omnis dialectorum varietas constituitur, videamus, quaeso, quomodo idem eandem vocem explicet Iob. V, 3. **יִקְבְּרוּ**. Nempe non censet **قَبَح** (**קָבַח**) conferendum esse, sed **قَاب** *media crepuit et dissiluit* (f).

§. III.

e) Reiske Coniecturae in Iobum p. 5.

f) Nolit quisquam putare, nos nimis acrem exercere censuram in Virum, quem omnes in hoc literarum genere in Germania facile principem esse cognouerunt. Exempla ad rem nostram facienti eo libentius ex hocce libro collegi, quo maior inter nostros eruditionis eius est opinio, non quod meritis tanti Viri quidquam detractum cupi-

§. III.

Has igitur literarum in variis dialectis permutationes, quae ordinarie accidunt, ante omnia nosse Verteris Test. Interpretem debere, nisi multum et grauius errare velit, ex iis, quae dicta sunt, luculenter apparere arbitror. In eo enim maxima dialectorum cernitur diuersitas, quod, quae in alia dialecto aliter et molle appellan-

B

tur,

cupiam, sed quod exempla a Viro perito et exercitato maiorem vim habere videbantur, quam exempla vndique collecta. Quare ex his Animaduersionibus Reiskianis in lobum, quas coniecturas nominare voluit, quae tam varia et plane diuersa inter nostros iudicia expertae sunt, plura desumere exempla nobis licebit. Alij enim, qui omnia noua et a patribus non tradita horrent, librum non tantum nullius vilitatis sed etiam perniciosum esse iudicauerunt; alij contra, qui ad omnia a multae eruditionis et magni ingenij Viro profecta stupent neque sub rationis iudicium ferre audent, ad coelum vsque sustulerunt. Quisquis autem ab omni partium Studio alienus soli veritati litat, permulta egregia et tanti nominis Viro dignissima libro inesse profitebitur. Fieri enim non potest, quin Auctoris in rebus criticis acumen unumquemque in admirationem rapiat. Tam sagaciter enim odoratur loca, vbi aliquid vitij subesse possit, atque tam probabiles plerumque non absque rationibus emendationes proponit, vt Virum in Graecis Scriptoribus versatum et exercitatum et arabice doctum facile agnoscas. Neque, quae ad illustrandum egregium huncce librum adfert, non ad singulas tantum voces pertinent, sed integrae saepe loquutiones et sententiae, siue iisdem siue certe similibus arabicis conferuntur, vt a Viro cum Arabicis Poetis aliisque Auctoribus tam familiari expectari poterat. Neque tamen negari potest, eum nonnunquam ingenio nimium indulgisse et nimis audaces esse multas Coniecturas in locis, vbi vel nulla opus erat vel faciliori ratione omni loco remedium parari poterat. Quod vero in libro maxime desiderandum videtur, est iusta hebraicas voces cum arabicis conferendi ratio, atque tam saepe hac in re peccatum est, vt non exiguam libri partem his vitij obrutam esse affirmare audeam, e quibus nonnulla deinceps indicabimus. Mirum videbitur nonnullis, accusari Virum, arabice doctissimum, quod in re non valde difficili tam saepe errauerit. Verum hac in re non sola sufficit Arabicae Linguae scientia, sed qui V. Test. ex Arabismo explicare adgreditur, is multas iam hebraicas voces cum arabicis contulerit, et quae literae hebraei sermonis respondeant potissimum arabicis diuturno vsu didicerit, necesse est. Quae quidem in Reiskio non fuisse videtur exercitatio.

tur, in alia aliter et duriori sono. A multis igitur sibi cauebit vi-
 tiis, qui tenet e.g. Hebraeorum W cum Arabum س et س solennem
 et ordinariam esse permutationem, vt ab altera parte W cum س ;
 N respondere Arabum ح et خ ; N mappikatum aut mobile س Arabum,
 et quae sunt eiusmodi alia. Literarum enim affinitas et necessitudo
 non ex auditu sed ex vsu diiudicanda est. Difficendum autem non
 est, Dialectos, etsi analogiam quandam plerumque seruant, a le-
 gibus tamen quasi sancitis et a consuetudine interdum recedere. Sic
 Viri eruditi contingere nonnunquam dudum obseruarunt, vt literae
 eiusdem organi inter se permutentur, atque adeo aliae etiam, vt V
 cum Syrorum V non raro, sed etiam interdum cum ع Arabum.
 Eiusmodi permutationes etiam rariores tenere, multum sane con-
 fert, vt de significatione vocum alias notarum certiores fiamus. Eas
 autem vere vsu venire, in Clauae Dialectorum, magnae eruditionis et
 multi laboris opere, alphabetico ordine probauit *Albertus Schultensius*.
 Iam vero has permutationes literarum rariores, quas vere vsu venire,
 tum hebr. et arabicae radices cum deriuatis suis conuenientia, tum
 defectus radices arab. quoad elementa hebraeae voci prorsus respon-
 dentis, tum etiam consensus veterum Versionum, satis superque
 probat, omnes etiam ad ignotas Vocum Hebr. significationes inue-
 niendas, adhiberi non inepte posse putarunt, quo, dici vix potest,
 quam variis, arbitrariis et ineptis illustrationibus ex Arabismo petitis,
 lucem affundere Hebraeorum linguae permulti tentauerint. Magna
 sane exemplorum est copia, vbi permutationes literarum maxime ar-
 bitrarias adhibitas esse videbis, quarum auctor satis rationis se reddi-
 disse putat, si addiderit; *literae eiusdem organi facile inter se per-
 mutantur*. Sed parum accurate agunt, qui hunc Canonem ex Gram-
 maticis huc transferunt. Nam ista literarum eiusdem organi permuta-
 tio minime tam frequens est, vt vulgo putant. Plerumque enim
 eadem literae hebraeae cum iisdem arabicis conferendae sunt, in-
 terdum duntaxat alias substituunt. Neque vero omnes eiusdem or-
 gani

gani literae cum omnibus permutantur, sed quaedam duntaxat cum quibusdam. Sic ex gutturalibus ע cum ה et ח permolari non facile quisquam vel unicum exemplum idoneum adduxerit. Similiter ו cum ה et ח cum ט, quamvis auribus nostris non valde diversi soni esse videantur, non nisi rarissime permutantur. Atque eiusmodi permutationes, quae sine raro siue nunquam fere usu veniunt, ad illustrandas hebr. radices sine vlla dubitatione adhibere, vbi contextus quodammodo pati videbatur, non veriti sunt permulti Veteris Test. Interpretes. Cuius quidem rei tanta sese nobis offert exemplorum copia, vt optio sit difficilis, et vt vereamur, ne in afferendis exemplis ipsi nimii esse videamur. Primum exemplum iterum ex Coniecturis Reiskii in Iobum desumamus. Ad celebrem locum Iob. XIX, 25. וְאֵי יָרְעָתִי גְאֻלִּי חַיִּי explicandum, viam sequitur ab ea, quam alii Interpretes iugressi sunt, longe diversam. Vocem גְאֻלִּי scilicet confert cum Arab. جالي *fouca mea*. Quae verba quamvis primo intuitu eadem esse videantur, tamen, si accuratius examinentur, multum a se differunt. Vox جالي enim non est a rad. גאל sed جول (גיל) deriuanda. Eandem vero radicem, hoc loco perperam admissam, adhibet rectius ad III, 22. vocem גיל illustrandam. Nostram autem radicem גאל III, 5. iterum cum Arabum جول, quod proprie Hebraeis עיל esset proferendum, conferre non dubitat. Quae quidem in conferendo inconstantia, nisi ipsa conferendi ratio per se iam rejicienda sit, vt unicuique suspensionem moueat necesse est. Atque in hac quidem peruersa conferendi ratione eo vsque progrediuntur, vt voces arabicas ad hebraeas illustrandas, ita dissimiles, vt ne vna quidem litera cum altera conueniat, in subsidium vocare non vereantur. Sic verba ערב cum arabico آسف (חסף) contulerunt, in quibus ne vna quidem litera sibi constat, et quae faciliori ratione ex Arabismo illustrari posse norunt omnes, qui conferre hebraicas dictiones cum ceteris dialectis consueuerunt. Similiter Reiske Iob. X, 1. נקט

confert cum *بیض* (*בַּיִט*). Quod si displiceat, aliam proponit vocem *בֵּיט* magis illam quidem cum Hebr. convenientem, non magis tamen veram. Nam *ב* et *בֵּ* nunquam certe inter se conveniunt; atque non magis *פ* et *ע*. Nam quod Auctor v. 4., ubi *הַפְּעָה* a *فَعَص* siue *وَقَف* non meliori ratione derivat, addit, *et* *פ* saepe alternare, vereor, ut idoneis exemplis comprobari possit. Quae ratio si saepe, ut fit, adhibetur, nihil inde lucrari solidiorem Linguae Hebr. scientiam et inutilem prorsus esse laborem, etiam me nihil monente perspiciet unusquisque.

Verum negari non potest, eiusmodi explicationes, in quibus literae cum arabicis interdum tantum ipsis respondentibus conferuntur, ferri nonnunquam quodammodo posse. Verum tum ipsa vox arabica unacum derivatis ita hebraeae respondeat necesse est, siue Veterum Versiones ita consentiant cum explicatione, ut nos a recta via aberrasse non verisimile sit, aut ipsa vox hebr. obscura sit oportet, neque melior inuenta explicatio, ut auctor saltem mereri videatur excusationem, donec alia vero propriior ratio reperiatur. Magna autem vel tum cautione opus esse, atque probandum esse, in ea voce, quam sibi illustrandam sumunt, hanc literarum permutationem probabiliter contigisse, facile apparet. At qui sine vlllo discrimine vllaque cautione, ubicunque in mentem venerit, adhibere se hanc rationem posse putant, non secus mihi agere videntur, ac si propterea quod attice dicitur *μόγισ* pro *μόλις*, contenderent pro *βάλλω* attice dici quoque posse *βάγγω*.

§. IV.

Aliud vitiorum genus, in quod prolapsi sunt Veteris Test. Interpretes, dum subuenire Hebraeae Linguae Arabica Dialecto studuerunt, illud putandum est, quod literarum transpositione nimis frequenti veras vocum significationes satis apte erui posse existimauerint. Quanquam enim eiusmodi mutationes nonnunquam vsu venire in

vnoquoque sermone nemo negabit, neque in hisce dialectis contigisse mirabitur, quippe quum bona pars harum mutationum constituat dialectorum varietatem, tamen earum ope ignotarum vocum quaerere significationes et temerarium et periculosum videtur. Nam eiusmodi transpositiones etsi interdum contingant et fatis firmæ sint, tamen non ita solemnes sunt, neque ita duræ, vt omnes, qui nimium huic rei tribuunt, arbitrari videntur. Leues plerumque sunt transpositiones, et vnus alteriusue literulae metathesi solent absolui. Quamobrem taxandi videntur merito, qui voces dissimillimas, modo iisdem literis, quamuis maxime diuerso ordine, consent. confendas esse duxerunt, quemadmodum *שירי* ex arab. *سیر* illustrare non dubitarunt. Deinde vero etiam peccare videntur, qui pro arbitrio et vbiunque lubet, sine vlla ratione eiusmodi transpositiones ad ignotæ cuiusdam vocis sensum inueniendum adhibent. Quodsi tam hebraica vox quam radix arabica, quæ leni metathesi in subsidium vocatur, fatis nota, et ambæ ita inter se conueniunt, vt easdem voces esse fatis appareat, aliquid lucis ex earum comparatione peti posse, nullus negauerim. Sed hanc metathesin reperiendo ignotarum dictionum significatui inseruire perperam putatur. Nam quum literarum transpositiones neque certa quadam ratione, neque non nisi raro contingant, necesse est vt sexcentis potius erret, quam vnâ radicem vere illustret, qui sæpe et pro arbitrio, sine vllò discrimine literarum ordinem immutatum esse arbitratur. Fuit olim hoc vitiorum genus tam frequens, et tanta exemplorum copia vnicuique vltro sese obiicit, vt vix iuuet, huius rei exempla addere. Constatendum etiam est, ab hoc vitio nostra ætate magis, quam antea, sibi cauere Veteris Test. Interpretes.

Iam quum reprehendendi videantur, tum ii, qui literas literis minus respondentes inter se conferunt, tum qui literas nimium transponendo hebr. voces illustrare aggrediuntur, facile apparebit, quid de iis statuendum sit, qui in vtroque simul peccant. Neque tamen defuerunt, qui adhibita metathesi ne tum quidem literas inter se

conuenientes contulerunt. Quam rationem si quis ad inuestigandas vocum significationes inire sibi licere existimet, quanta arbitrariis explicationibus fenestra aperta sit, quam inutilis sit ille labor, et quantopere a recta via hebraicam linguam illustrandi recedat, facile vnicuique patebit.

SECTIO II.

Nimii sunt in studio Linguam Hebraicam ex Arabica illustrandi, qui, quamuis vocum collationem quoad elementa bene instituant, tamen vocibus hebraeis plus quam iis inest, ex Arabica Dialecto tribuunt.

§. V.

Iam ad aliud vitiorum genus lustrandum nos conuertimus, a quo multi, qui a vitis modo enarratis sibi cauere studuerunt, non immunes fuere. Vario enim modo siue conferendo siue deriuando vocibus et locutionibus integris arabicas significationes obtrudere conati sunt, et vbiunque fieri poterat, emphases, nescio quas ex Arabismo eruere studuerunt. Quae omnia quanto sunt detrimento solidae Hebraeae Linguae cognitioni, et quantopere fugienda sint et vitanda a sobrio quoque Veteris Test. Interprete paucis iam videamus.

Et primum quidem eos reprehensione dignos esse qui praeter omnem necessitatem hebraico verbo ex Arabismo addunt significationes, quas Hebraica Lingua alias ignorat, et vbi consueta hebraeae vocis significatio sufficit, quique adeo omnes vocis quam conferunt arabicae significationes tribuere verbo hebr. conantur, dubitari vix potest, quippe quum omnes significationes arabicas easdem etiam hebraicas olim fuisse non sit iudicandum. Quod quidem ex eorum fuisse videtur sententia, qui sine urgente necessitate ad Linguam Arabicam aut ad aliam cognata-

cognatam confugiendum esse negarunt. Nam ea lex, omnino non consulendam esse Arabicam Dialectum, nisi suadeat rei necessitas aut iubeat, nimis angustis videtur finibus usum Linguarum hebraico sermoni affinium circumscribere, quum maximam earundem utilitatem eo contineri existimem, non ut ignotarum vocum significationes eruamus, sed ut de Verborum iam notorum potestate fiamus certiores. Sed propterea non putamus omnibus esse concedendum, ut singulorum verborum conuenientiam, quae unicuique vel paululum arabice docto sese offert, publice cum aliis communicet, nisi id forsan singulare auctoris consilium desideret, v. c. ut miram Arabicæ Linguae cum Hebraica conuenientiam ostendat. Ad cam potius rem utilis est haec scientia, ut rerum rationes sciamus, non ut leuibus eiusmodi obseruationibus Commentarios nostros repleamus. Neque vero, ut nouum quid et inauditum proferamus, omnia ex Arabismo in Hebraicum Sermonem transferenda sunt. Magna potius cautione opus est, si qua Arabico Sermoni et Hebraico communia fuisse affirmare velimus. Nam in eo saepe Dialectorum cernitur diuersitas, ut in alia Dialecto aliam sibi vindicet significationem. Quod quidem ex Graeca Lingua, siue adeo ex vernacula, quae variis regionibus in verbis nonnullis propriam sibi mancipat significationem, cuique satis superque notum est. Quodsi igitur ex arabica quadam voce ad verbum hebraicum illustrandum eligitur signifikatio, eam hebraico verbo competere probandum est. Ad hanc vero rem efficiendam non sufficere, ut signifikatio delecta locorum quorundam nexui conueniat, per se iam patet. Mera enim possibilitate res non absoluitur. Videtur potius, si consuetæ verbi hebraei significationes in Sacro Codice satis aptum sensum reddant, in iisdem esse acquiescendum. Atque tum demum signifikatio antehac incognita ex Arabismo voci hebraeae restituenda videtur, si plures, aut certe vnus Sacri Codicis locus hanc vocis potestatem necessarie quasi requirit. Non parum autem roboris et certitudinis assertum nostrum habebit, si vnus seu plurius Veteris Test. Versionum testimonio

vno vel altero loco firmetur. Quod non raro vsu venire, quisque experietur. Saepe enim Veterum Versiones significationes non vulgo cognitae nobis seruisse, notum est, dum parum conuenienter saepe locum vertendum reddiderint, sed eo ipso probauerint, voci, quam vertunt, si non hoc loco, certe alias significationem, quam ei tribuunt, competere. Non minus autem eorum error est repudiandus, qui duas siue plures adeo arabicae vocis significationes coniungunt, vnde mirificas saepe eruunt emphases et interpretationes. Hac ratione peccare videtur Ioh. Wilh. Schroeder (g) dum Ps. 10, 3. **בצע כרך נאץ יתוה** vertit *lucrum corradians valere iubet, seroci nisi defugit Iebouam*; et verbo **נאץ**, quod proprie *spernere, repudiare* significat, emphasin mirificam addit ex Arabismo. Collatis enim verbis **نأض** et **نأض**, quae de *fulgure* etiam vsurpantur, colligit, naturam vocis indolem, vt loquitur, in *micando* et *motu vibrante* esse positam. Iam vero aliud exemplum addamus, quo pateat, quibus ambagibus incedant, qui vocum Hebraearum cum arabicis collationi nimium tribuunt. Quod quidem praebet Ioh. Christoph Büsing (h) in illustranda voce **קנה**. Conferat enim cum arabico **قنا**, Schultensium et Schroederum in eo duces sequutus. Quoniam vox autem arabica *rubiginem inflammatae candentis ferri* indicat, inde ad zelum, flagrantem illum animi affectum transferri arbitratur. Exinde demum deducit, verbum significare: *aliquid studio inflammato acquirere, et acquisitum, vt peculium priuum, carum et pretiosum, omni modo custodiendum, nec vnquam abalienandum possidere*. Denique vocem transferri putat ad illam *acquisitionem et possessionem*, quae Patris vel Matris est, qui per generationem et partum carissima sibi pignora sua faciunt et ut sua sibi vindicant. Quis est, cui non multa ista opera, et nimium explicandi studium
ipsum

(g) In Commentario Philologico in Psalmum X. Groeningae 1754 p. 66. sqq.

(h) In Dissertatione ad Prov. VIII. comm. 22-25., quae exstat in Bibliotheca Hagana T. III. p. 488.

ipsum, atque hae ambages, suspicionem moneant, etiamsi melior ratio non sit in promptu? Quis est, qui sibi persuadere possit, a notione *rubiginis inflammata*, qualis est *candentis ferri*, apte derivari posse notionem *gignendi* et *pariendi*? Quae quidem postrema notio tam clare in Sacro Codice reperitur, ut ipse auctor non possit eam non agnoscere. Sic Gen. IV, 1. Eva de Caino. dixit קָנִיתִי פֶּשֶׁר׃ *peperi filium*, non, *acquisui filium*. Sic Deut. XXXIII, 6. הֲלוֹא־הָיָא אֲבִיךָ קָנְךָ. *Nonne ille pater tuus est, qui te genuit?* Sed hac simplici *gignendi* notione non contentus est, qui tanta operam vim vocis eruere studuit; sed proprie significare putat; Nonne est pater tuus, qui te *acquisuit*, seu *acquisitum possidet*, scilicet per generationem. At vero quid tanta opera explicare vocem hanc ex Arabismo opus erat, a quo tamen hac ratione nihil certe lucis lucratur? Meliori fortasse iure ipsam Arabicum ex Hebraeo sermone poterat illustrari, modo non conferendum erat arabicum قَنَاء (קנא) sed קָנִיתִי quod nostro קָנָה respondet. Huius autem vocis significatio consueta est, ut apud Hebraeos, *acquirere aliquid*. Iam vero hebraeae etiam voci procreandi notionem subiectam esse, loca laudata satis ostendunt, atque Alexandrini perpetuo usu vertunt per γενᾶν et κτίζων, et Chald. per בְּרָא, etiam ubi haec vocis significatio minus apta est, ut appareat, solemnem eandem apud Hebraeos fuisse. Hanc Arabibus ignotam significationem primariam vocis fuisse vix dubito, quum primaria verborum potestas ab iis potissimum rebus petatur, quae sensus maxime ferunt. Itaque fortasse melius significationum genealogia ita fingi potest, ut קָנָה sonuerit 1) *gignere, procreare*, 2) *acquirere, comparare sibi*, a quo etiam orta est *emendi* significatio, 3) *possidere*. Errare igitur omnino videntur, qui omnes fere vocis significationes coniungunt, et primam inprimis significationem urgent, ut inde singularem quandam verborum vim eliciant. Quamvis enim utilissimum sit, primam verborum potestatem indagare et nosse, quoniam usum omnem et rerum originem non ignorare eruditi est, tamen hanc primam vocis

signi-

significationem, eum ceteris semper coniungere neque necesse neque fas est. Quis enim est, qui nesciat, in quibusdam verbis omnium linguarum, significationem primam, quae est propria, in usu loquendi oblitteratam esse et propemodum ignorari, in eiusque locum successisse significationem tropicam. Aucta enim rerum copia, quae in hominum sermonem cadebant, necesse erat, ut vel noua verba nouis rebus exprimendis apta excogitarentur, vel vetera verba cum pluribus rebus communicarentur. Horum igitur verborum prima sine propria significatio obsoleuit saepe numero, et desit fere usurpari, aut si propria usitata sit, tamen tropica ita usu trita est, ut posterior significatio, etsi natura sua sit tropica, fere propria dici possit. In aliis igitur linguis si quis nimis urgeret primum vocis sensum, et in ceteros etiam inferendum esse censeret, certe omnibus ludibrium deberet. Quis enim, ut exemplo utar, dam verbum latinum *refutare* usurpat, quidquam aliud cogitat, quam *reprimere aliquid aut refellere*, quum tamen propria et prima huius vocis significatio sit, *aquam feruentem et vi ignis ebullientem aqua frigida coercere ut considereat*, et hoc verbum originem habeat a vase quodam, quod *futum* dicebatur, cuius ope reprimebatur infusa aqua frigida, aqua igne feruens et ebulliens ut consideret. Quamquam igitur iuvat, non ignorare vocis originem, tamen ab hac significatione, quae in usu loquendi periit, nemo certe voci *refutare* vim quandam singularem tribuet, atque splendorem natuum in eo positum esse affirmabit, ut sit, *reprimere aliquem aut coercere, quemadmodum futum coarctetur aqua ebulliens*. Sed num aliter agunt, qui in hebraeis vocibus anxie quaerunt ex Arabismo primam significationem, atque vagam illam saepe et incertam cum notis et usitatis verborum significationibus coniungunt? Num aliter agunt, qui e. g. **סִפּוּחַ** verunt *ventus raso* et **שַׁעֲרָה** *ventus estor* (1)? quod verbis **סִוּרָה** et **סַפּוּחַ** adhaereat potestas *radendi arendi*, et arabice **سواء** *ignis flamma* et *ardor* sonet? Quod, si in alia quadam, certe in Hebraica et in

(1) Vid. Bibliotheca Hagana T. I. p. 278.

ceteris Orientalibus Linguis est reprehendendum. Nam quum ingenia orientalia calidiora sint et viuidiora occidentalibus, et ad rerum similitudines comparandas et coniungendas natura sua ferantur, fit, vt populi orientales in tropis adhibendis frequentiores sint et audaciores. Quare fortasse illud magis studendum erat, vt pateret, quae potestas vocibus translatis subiecta esset, quam studiose in iis quaerere emphases et ex ipsis eruere, quae apud Hebraeos nullae profus erant. Quodsi igitur hoc vitium taxandum omnino est, quanta, quaeso, reprehensione digni erunt, qui arabicam vocem ita torquent, vt demum significatio multis tricus extorta prodeat, quae hebraico verbo tributa sensum aptum reddere videatur; aut qui voci arabicae tribuunt sensum, cui nulla fere notio distincta subiecta est, cui tum manifestas superstruunt interpretationes, ita, vt si recte rem examinare velis, neque arabicae voci, neque hebraeae, notio, quae ipsi tribuitur, conueniat. Taedet iam exempla in hanc rem studiose congerere, quum vnicuique, qui vel paululum Commentarios eorum, qui arabica tanta opera ad illustrandum hebraicum sermonem adhibuerunt, inspexerit, obuia permulta esse debeant; atque nemo, qui non ostentationis causa, sed vt vera videat, arabica consulit, et aliquid solertiae tantum et ingenii adfert, non facile sibi ab hoc vitio cauere possit.

§. VI.

Verum maior dudum iam inualuit abusus, quo non conferuntur quidem arabicae voces cum hebraeis, sed hebraicorum duntaxat verborum praeter omnem necessitatem quaeritur derivatio, eaque valde dura et arbitraria. Quo Hebr. Linguae notitia non tantum nihil lucratur, sed magnum nonnunquam capit detrimentum. Quamvis enim Etymologiae vtilitas in dubium vocari non possit, quum prima verborum significatione non intellecta interdum etiam secundaria recte intelligi nequeant, atque non raro verus verborum valor ex origine cognoscatur, et integrae adeo constructiones lucem quandam

dam inde petant, neque saepe sine hac notitia orationis splendor perspicui possit, quoniam in secundariis significationibus interdum respicitur ad primam; tum qui omnia sibi in vocibus deriuandis licere putarunt, tum qui omnium omnino verborum originem indagari et reperiri debere arbitrati sunt.

In vitio igitur primum id ponendum esse existimo, si qualicumque modo voces Hebraeorum ex Arabismo deriuantur. Nam quum id non agatur, vt qualemcumque verborum deriuationem habeamus, sed vt veram originem sciamus, non e longinque petitam esse debere vocis Etymologiam et arbitriam, per se satis patet. Quae quidem si ex arbitrio cuiusque pendet, vix notae adsunt et characteres, quibus dignosci possit, vera sit deriuatio, nec ne. Non enim sufficit, vt, dum ingenio nimis indulgetur, aliquo modo nexus ostendatur, sed verisimilitudo saltem deriuationis adsit necesse est, Quis enim deriuationem verbi **בִּישׁ** vbi *morari* sonat, quam proposuit *Lette* (k) quaque se tenebras, quae hanc vocem obfundunt discutere ait, probabit? Confert enim radicem **بئس** *tumultum edidit, confusa turba fuit.* Quae cum non sufficiat, adiungitur **بئس** *siccus fuit, exaruit;* quo demum ortum putat **כֶּשֶׁשׁ** *currus arido perplexus i. e. qui non procedit, sed humi quasi adhaerescit.* Hac ratione deriuare voces et mirificas inde ernere emphases quis est, qui non in vitio ponendum esse existimet? Fatendum est, in eiusmodi rebus etymologicis ingenium plurimum valere, quod non facile quauis similitudine abripi se patiat, sed multo vsu et diuturna exercitatione subactum sit. Iis autem deriuationibus vbi que fere parum fidei est habendum, in quibus plura ad vocem deriuandam adhibentur verba, siue vbi verba in subsidium vocantur, quae longe diuersis constant literis radicalibus. Contra vero, vbi existat arabica vox eadem ac hebraea, dubium vix est, quin a verbo iisdem radicalibus, quibus arabica vox scribitur, constante, deri-

van-

(k) In Commentatione in Canticum Deborae p. 171.

vanda sit. Sic e. g. vocem כַּיִן *vinum* alii ab arabico خمر *rubuit*, alii a خَم *fermentauit* deriuant; quo quisque iure, facile, vt mihi videtur, diiudicare potest. Nam quum خمر arabice *vinum* sonet, etiam a خمر non a خمر deriuandum est.

Quamquam omnino igitur digni sunt, qui reprehendantur, quicunque in ipsis deriuandis vocibus rationem minus iustam sequuntur, a quo tamen vitio facile sibi cauebit, qui non temere, quaecunque primum in mentem veniunt, illico pro veris venditat; tamen magis notandum videtur illud vitium, quo quis omnia, cuiuscunque tandem sint generis, deriuat, et tum demum summam se Philologiae fastigium affectum esse putat, si multo labore multisque tricis omnia verba a fontibus suis deriuare sciat, ideoque eo potissimum Linguae Arabicae vtilitatem contineri existimet, vt primariae verborum significationes indagentur. Ac primum quidem falluntur sane, qui in eo maximam Linguae Arabicae vtilitatem ponendam esse arbitrantur, vt de primis verborum significationibus certiores fiamus, tum quia harum pleraeque in omnibus fere linguis obsoleuerunt, et rariores factae sunt, tum quia longe maior vtilitas certe in illustrandis integris phrasibus, quae indolem orientalem redolent, et in moribus populorum orientalium aliisque rebus cognoscendis ab Arabismo exspectatur. Quid? quod certe verborum multorum primae significationes atque origines ita interierunt, vt eas denuo reperire, vix sperare cordatus quisquam audeat. Atque in multis verbis ne iuuat quidem originem eandemque saepe valde incertam multo labore eruere. Quae si vltro sese obicit, etiam eiusmodi verborum deriuationem, quae veri quandam speciem habeat, minime reiiciendam puto, sed grati muneris instar accipiendam; verum multo labore et variis artibus, quibus plerumque vtuntur, ad primariam verborum significationem indagandam, quaeri originem oportere nego, certe in iis vocibus, in quibus primam originem tenere parum aut nihil

superuacuum quid et inutile comminiscuntur, qui deriuandis uocibus geographicis et historiae naturalis, ubi non vitro sese offert uocis Etymon nimiam operam impendunt, a quo uitio ne Bochartus quidem, egregius ille Vir, ubique liberandus est. Sufficit certe in uerbis, quibus animalia designantur, nosse animal, quod innuitur uerbo. Quod igitur si ex ceteris OO. Linguis demonstratum est, in quibus certum quoddam animal eodem, quo apud Hebraeos uerbo, denotatur, quid necesse est ad deriuationem uagam et incertam confugere? Sic ארנכת *leporem* esse apud Hebraeos, cum ex locis Veteris Test. fat multis, tum ex Arab. *أرنب* et Syr. *أرنب*, quibus lepus denotatur, satis liquet. Quid igitur opus erat Bocharto (m) Etymo uocis diu immorari et ab ארה et נב, a *carpendo terrae prouentu* non optima sane ratione eandem deriuare ac multo eruditionis a Graecis et Arabibus petitaē dispendio ostendere, magnam saepe terris perniciem ab his bestiis creati. Fatendum tamen est, Bochartum fere semper, etiam ubi errasse uidetur, subiungere deriuationes, quae de Viri et ingenio et eruditione testantur. Quod in aliis longe aliter. Quis enim probabit, aut uerisimilem censebit deriuationem uocis עקרב ab arab. *عق* *repugnare et aduersari alicui* et רב *alere, educare* petitam? unde dictus putatur *homo, qui parentibus repugnat*, et inde *scorpius*, praesertim si arab. *سابل* *laedere in subsidium* uocetur. Haec etiam ratio esse existimatur, cur homines, qui eis, quos uereri debebant, debitam denegant reuerentiam, Ezech. II, 6. עקרים uocentur (n). p.

Similiter etiam in nominibus populorum et urbium deriuandis versantur, unde nihil lucis Veteri Test. affunditur. Quamuis enim in rebus Geographicis etymologia nonnunquam locum habeat, tamen eiusmodi deriuatio nequaquam est arbitraria, neque situm aut qualitatem locorum denotat. Multas urbes sine in valle, sine in monte fitas

(m) In Hieroz. P. I. Lib. I. c. 3. et P. II. Lib. IX. c. 32.

(n) Boyfen in Beyträgen zu einem richtigen System der hebräischen Philologie, P. II. et III. p. 367.

stas fuisse facile saepe coniciis ex nomine ipso, quemadmodum in Sacro Codice plures cum voce גבעה componuntur. Sed haec nimis generalia sunt, quam ut ipsa Geographiae scientia inde multum lucri petere possit. Maxima regionum et locorum pars nomen fortitur casu, quare vix quidquam in deriuando nomine audendum, nisi ipsa historia luce sua praeceat, vt multas locorum deriuationes ipsum Vetus Test. nobis asseruauit, e. g. vocis גבעה Gen. XXXII. Quae quamuis per se clara et perspicua esse videantur, tamen permulti hac in re peccarunt, atque Bochartus ipse in libro, quem inscripsit, Phaleg et Canaan magis, quam in Hierozoico hac in re hallucinatus est. Cuius quidem rei exempla congerere vix opus videtur, quum res ipsa satis clara sit, neque verendum videatur, ne nimis multi in hoc vitium incurrant, quoniam haec eruditionis pars manibus vulgi non teritur, sed eruditioribus, qui monitis hisce non indigent, tractanda plerumque relinquitur. Eos vero, qui hoc modo et conferunt voces hebraeas cum arabicis et ex Arabismo deriuant, atque nimis indulgent Etymologiis, Arabica Lingua, quae multos alios vsus Veteris Test. interpreti praestat, abuti, dubitari non potest.

§. VII.

Sed erunt fortasse, qui mirentur, quid sit, quod adeo multi tam conferendo voces quam deriuando in ipsis vocibus arabicis explicandis hallucinentur, iisque significationes tribuant, quae ipsis accuratori examini instituto nequaquam competere videantur. Cuius quidem rei causa haud exigua haec esse videtur, quod raro ex Arabicae Linguae scientia instructi Veteris Test. Interpretes ad illustrationem Veteris Test. accedant, quae multo vsu et frequenti lectione comparata sit, sed plerique nimis e Lexicis pendere cogantur. Quod multi iam nostrae aetatis Viri obseruarunt, atque eam ob causam frequentem librorum arabicorum lectionem recte commendarunt, sed nimis fortasse Lexicorum utilitatem infregerunt. Quamuis enim iure

iure reprehendantur ii, qui e Lexicis tantum sapiunt, tamen non omnes omnino sunt a Lexicorum vsu arcendi, sed potius vniuscuiusque boni Interpretis arabica cum hebraicis comparantis esse dixerim, vt Lexica quoque consulat. Quodsi enim arabicorum librorum lectione idonea instructus sit, facile ab iis vitii sibi cauebit, in quae incurrunt, qui praeter grammaticam institutionem qualemcunque, nulla alia Linguae Arabicae scientia instructi ad Vetus Test. ex Arabismo illustrandum accedunt. Nam praeterea quod hos fugere plurima et optima quaeque, quae ad illustrandam Hebraicam Linguam faciunt, necessario debent; propter ambiguitatem, qua saepe in Lexicis voces arabicae explicantur, et sine qua saepenumero exprimi nequeunt, quoniam Linguae non ita inter se constant, vt verbum alterius linguae, alterius verbo ab omni parte synonymo exprimi possit, sit, vt saepe aut minus aut falso intelligatur et capiatur notio verbo arabico subiecta. Haec vero certe in quavis alia lingua, qua ita abuterentur, vsu veniret. Peculiaris autem quaedam indoles est Lexicorum arabicorum, nominatim Golii, quo plerique vtuntur, vt significationes non ordine dispositae sint, sed quemadmodum occurrebant, siue frequentes siue rariores promiscue extent. Quo fit, vt qui omni lectione destitutus Lexica euoluat, ignoret, vtrum consueti vsus significationem eligat, an rarioris, ideoque saepe hallucinetur necesse sit. Deinde ita quoque saepe in explicandis verbis more Lexicographorum Arabicorum versatur Golius, vt exempla statim adiungat significationi e. g. *فد* *fidit ferrum*, quum simpliciter tantum significet *fidere*. In his igitur cauendum, ne exempla adiuncta ad verborum significatum trahantur; in quo saepe multi falluntur, non tantum ii, qui e Lexico Goliano augere Hebraicum Lexicon annuntur, sed doctiores etiam, qui e Lexicis manuscriptis excerpta nobis dedere. Denique quum Golii Lexicon maximam partem excerptum sit ex Glossario Gauhari, qui Poetarum sermones potissimum illustrabat, ideoque saepe ad certa quaedam Poetarum loca respiciebat, reperiuntur quoque non raro significationes, quae verbo quidem in oratione

receptam in subsidium vocemus, praesertim in iis vocibus, quae post Muhammedum potissimum inualuerunt. Multa enim nouae religionis auctor a Iudaeis accepit, quae ex Veteri Test. hauserant. Itaque quum haec omnia manauerint ex Veteri Test. et interpretatione tum temporis Iudaeorum falsa eadem saepe et incerta nitantur, ad illustrandum iterum S. C. valere non posse, etiam me nihil monente quisque intelliget. Eiusmodi verbum esse videtur arabicum **السولي** in Corano (o) obuium, a quo lucem se posse **fundere** verbo **يولي**, quod in S. C. Exod. XVI, 13. primum reperitur, permulti existimant. Verum vix videtur exinde aliquid lucis expectari posse. Nam non videtur ipsis hoc verbum certum quoddam et notum cibi genus denotare, neque sermone quotidiano teri, sed sacra potius esse vox, quae ipsis aequae obscura est ac nobis. Quod quidem arguit Corani interpretum dissensio, quae vix esse posset, si notum quoddam aus vel piscis genus hoc verbo designaretur. Fortasse etiam aliquid lucis capere posset ex Arabismo locus Ios. XIV, 15. nisi timor subesset, ne verbum, quod apte hunc locum illustrare posset, recentioris vsus sit. Locus ita se habet: **שם חברון לפנים קריה ארבע הארם הגדול** quod vulgo sic vertunt: *Nomen Hebron ante Cariath Arba, qui homo maximus fuit inter Enacim.* Nam opinio, quae ex hoc loco originem habet, Adamum Hebroni sepultum esse, certe ab auctoris sacri consilio valde aliena, nec nisi ex Versione Vulgata nata esse videtur. Nam ea *Nomen Hebron, dicit, ante fuit Cariath Arba. Adam maximus ibi inter Enacim situs est.* Arabibus **أرم** *duccem, antistitem, qui praeit suae consilio suae exemplo,* denotat: ut igitur vertendum esset; *qui magnus ille dux suae princeps est Enacim;* quemadmodum etiam loquutio est apud Arabes **أرم** *ille princeps est gentis suae.* Huic explicationi valde fauere Ios. XV, 13. vbi

D 2

Arba

(o) Sur. II. 56. ed. Maracc. v. 54. ed. Hinckelm. Meretur in hanc rem conferri Ill. Michaelis Syntagma Commentationum P. II. p. 104-110. 113-116., nec non, quaestiones eruditae a Danorum Rege in Arabiam missis ab eo propositae, german. idiom. p. 11-13.

Arba vocatur אבי הענק *pater Enacim*, ita vt אדם הענק et אבי הענק pro synonymis esse posse videantur. Sed, vt vera fatear, vereor, vt haec vocis significatio, qua *ducem et artificem* denotat, valde antiqua sit et Iudaeis Arabibusque communis, sed fortasse post Muhammedem vsu recepta, quum plura de historia sacra et de primo hominum patre traderentur. Fieri sane non potest, quin apud Arabes praeter illam diuersitatem, quae in omnibus omnium linguarum dialectis obtinet, multa etiam alia inuecta sint, quae ex variis rerum vicissitudinibus pendent, multa ipsa ab Hebraeis diuersa viuendi ratione, multa cultura disciplinarum artiumque, multa commercio cum exteris gentibus variisque cum iisdem bellis, multa denique religione noua, quae bellorum frequentium non exigua fuit causa. Ab his omnibus igitur sedulo sibi caueat necesse est, ne transferantur ad hebraica, quicumque veram lucem ex Arabica Lingua in Hebraeam transferre studet. Hoc loco illud vitium minime praetermittendum est, quo eae quoque voces, quae apud Hebraeos exterae originis sunt, ex Arab. repetuntur. Pleraque huius generis verba primo statim intuitu alienam originem produunt, quorum nonnulla ex Aegypto sunt repetenda. Nihilominus tamen eiusmodi voces ex Arabismo illustrare permulti tentarunt. Sic שַׁעֲטָנָה vestis genus, cuius vsus Iudaeis lege prohibitus est Lev. XIX, 19. et Deut. XXII, 11., quae procul dubio vox est Aegyptiaca, partim ab Hebraico, partim ab Arabico deriuata est. Iudaeorum enim doctores alii ex שׁוּעַ *lacigare טוּה נֶרֶה* et נִיָּה *texere* vocem componunt; alii primam vocis syllabam שׁוּעַ ortam esse putant ex arabico شوع *commiscuit*, alteram עַטָּה ab עֲטָה *amicuiuit vestiuit*, tertiam denique a Chalcaico נִיָּה *fila contorquere*, vt sit *vestis mixta filo* Bochartis (p) autem, adhibita etiam admodum dubia literarum commutatione hanc vocem compositam putat ex טַלַּב et ex Hebr. נִיָּה textum. Verosimiliter vero et haud dubie vox est aegyptiaca, cum non insolitum sit Hebraeis, vt omnibus omnino gentibus, res peregrinas nominibus etiam peregrinis denotare, atque constet, plu-

rimas

(p) In Hierozoico, Lib. I. c. 45.

rimas res ad rem vestiariam pertinentes ex Aegypto inprimis fuisse pe-
 titas (q). Quare abutitur sane Arabicae Linguae copiis, qui eas ad
 eiusmodi voces illustrandas adhibet, quae in fronte iam produnt, se
 in patrio solo non esse prognatas. Similiter vocem **נַחֲבֵה** navis genus
 alii a **תּוֹב** vel **שׂוֹב**, quasi eadem cum **שׂוֹב**, deriuandam esse puta-
 runt verteruntque per *habitaculum*, alii vero **تَسَابُوت** et **تَسَابُوت** vel
تَسَابُوت a rad. **تَسَاب** vel **تَسَبِي** colligere contulerunt. Quam longe
 autem utriusque a vero aberrant probavit, meliori proposita illustratione,
 Forsterus cel. in modo laudato libro pag. 113.

§. IX.

Quemadmodum vero ex Lingua Arabica non singula tantum
 verba, sed integrae etiam phrasae lucem suam petunt, tum confe-
 rendo easdem apud Arabes loquutiones, tum similes loquendi ratio-
 nes in subsidium vocando, ita cautio certe magna adhibenda est, ne
 Hebraeo Sermoni obtrudantur, quae hebraea non sunt. Quamquam
 autem vitia in integris phrasibus conferendis natura sua tam multa esse
 non possunt, quam in singulis verbis illustrandis vsu venire solent,
 tamen vario modo etiam hac in re peccari potest. Et quidem maxime
 notandus videtur ille error, quo non singulis phrasibus ex Arabismo
 aliquid lucis affunditur, sed quo vbiusque arabica cernuntur, omnia
 genium arabicum redolere putantur, omnia ita ex Arabismo mutuan-
 tur, ut similes loquendi rationes conferendo, singulares ex quibus-
 que phrasibus Emphases eruantur. Quod qui faciunt, procul dubio
 nimium esse hac in re putandi sunt. Summam quidem Linguarum
 Orientalium inter se necessitudinem nemo sane negauerit, qui leuiter
 duntaxat hasce literas attigerit; sed idem etiam profiteatur necesse
 est, suum quamque genium seruare suamque indolem, quam ex al-
 tera transferre in alteram in vitio ponendum est. Eodem enim iure,
 D 3 quo

(q) Qui plura de hac voce congesta et bene disputata legere cupit, adeat
 I. R. Forsteri librum singularem de Byffo Antiquorum. pag. 92.

quo ad Arabicam Linguam, etiam ad Syriacam et Chaldaicam omnia exigi possent, quod qui fecisset, hucusque repertus est nemo. Characteres autem, quibus dignosci possit, recte adhibeatur Arabismus in phrasibus hebraeis illustrandis, nec ne, multo magis ipse contextus praebet, quam in vocibus singulis fieri potest. Quodsi enim non durum sed simplicem et facilem reddunt sensum, neque a consilio auctoris abhorrentem, et vere igitur locus inde aliquid lucis captat, recte Arabicam Linguam in subsidium vocari patet. Sed sensus arabicae loquutioni subiectus non obscurus, sed clarus et in usu sit necesse est, quod non raro negligitur. Hoc modo eorum nonnulli peccasse mihi videntur, qui phrasin **מבין רגלים** Genes. XLIX, 10. et Deut. XXVIII, 57. occurrentem ex Arabismo illustrare conati sunt. *Vriemoet* enim hanc in rem adfert locum Corani Sur. LX, 12. **ولأياتين بهتان يغتر بهن بين أيديهن وأرجلهن** et *venient (sc. feminae) absque mendacio, quod fingant inter manus et inter pedes.* Ita reddit locum, sed quomodo aliquid lucis inde captet haec phrasis, non ostendit. Ex eodem loco post eum loquutionem hanc explicare adgressus est Ioh. Medhurst (r). Ac primum quidem dictionem arabicam **بين يدي** exponit, quae non tantum *de eo quod praesto est* usurpatur, et *coram* sonat, sed etiam *ante*, ratione temporis. Quod probatur Sur. LXI, 5. vbi Christo tribuuntur haec verba: **أني رسول الله إليكم مصدقا لما بين يدي من التوراة**. *Ego sum legatus Dei ad vos, confirmans id, quod inter manus meas i. e. ante me fuit de lege.* Phrasin autem *inter manus meas* hanc vim habere, probat ex eo, quod statim subiungatur **ومبشرا برسول يأتي من بعدي** *annuncians vero legatum, qui veniet post me;* ita ut **بين يدي** et **من بعدي** opposita sibi sint. Iam vero putat **بين يدي** et **بين رجلين** eodem modo sibi esse opposita ac **بين يدي** et **من بعد** tum locum Corani Sur. LX, 12. modo

(r) In Coniectura de verbis Vaticinii Iacobi Genes. XLIX, 10., quae extat in Biblioth. Hagana P. II. p. 297.

modo adscriptum ita vestit: *et non veniunt cum ficto a se mendacio ante se et post se i. e. quae non veniunt cinctae mendacis instar ancillarum.* His igitur praemissis, eodem modo **סבין רגלים** explicandum esse ceaset. Obstant vero nonnulla, quo minus hanc phrasin arabicam ad illustrandam hebraicam recte adhibitam fuisse potemus. Primum enim ipsa arabica phrasis obscura est, et ingenuus quisque facile fatebitur, de sensu illius non certo sibi constare; sed quae attulit ad explicationem eius auctor, non nisi coniecturae, forte non valde probabilis, nomen merentur. Certe Gelal, arabicus Corani interpres, longe aliter, sed nescio an magis recte, phrasin explicat. Cogitat enim de mendacis, quibus feminae prolem spuriam veram esse et ex marito suo legitimam perhibent; quia, inquit, *dum mulier parit, cadit foetus inter manus et pedes illius.* Haec igitur explicatio magis faueret illorum opinioni, qui hebraicam phrasin de patre gignente et pariente matre per Euphemismum vsurpari putant. Hanc igitur loquutionem, de cuius sensu tam parum constat, recte ad illustrandam hebraicam adhiberi nego. Deinde vero sensus, qui elicitur parum etiam videtur conuenire locis, quibus haec phrasis occurrit, sed admodum duriter iis applicatur. Certe eorum sententia maxime nos arridet, qui hanc phrasin de patre gignente et pariente matre vsurpari censent, tum quia vtrique loco optime conuenit, tum quia Hebraei de eiusmodi rebus loquentes, Euphemismum adhibere amant, et de pedibus loquuntur. Sic pro **שיניהם** *vrina ipsorum* 2 Reg. XIII, 27. et Ies. XXXVI, 12. lectio **מימי רגליהם** *urina ipsorum* **מימי רגליהם** *urina ipsorum*

§. X.

Non minus autem nimii in studio linguae arabicae ad illustrandum Vetus Test. iudicandi sunt, qui hebraea legendo voces et phrasas et loquendi rationes arabicas ita habent animo obuersantes, vt eiusmodi adeo explicationes in medium proferre non dubitent, quae
 ipsae

legibus, quas Hebraea Lingua perpetuo vsu sibi scripsit, aduersantur, siue Grammaticae primis principiis repugnant. Huius generis vitium hand dubie reperitur in Coniecturis Reiskii in Iob. X, 17. vbi ad verba **עמי רצבא עליפות הליפות** notatur: *Vox רצבא est pura puta arabica* **وصبا**. Radicale est Van, et seruile **א**, nota scilicet Accusatiui. In quo vnico verbo dupliciter contra Grammaticam peccatur. Nam quis vnquam Accusatiuum more Arabum terminatione **א** notatum inuenit? Deinde **א** apud Hebraeos initio vocis tanquam radicale nunquam reperitur. Nota enim res est, **ו** Arabum initio vocum, si transeat in Sermonem Hebraeum, mutari in **א**, neque, praeter ipsam literam **א**, vllam esse vocem hebraeam, quae initio habeat **א**. Itaque si responderet **רצבא** arab. **وصبا**, omnino scribendum fuisset **רצבא**. Contra eandem rem peccatum est versu 22. eiusdem Capituli: **ארץ עפתח כמר-אפל צלמת ורמ סדרים ותפע כמו אפל** quem versum paene merum arabicum suis literis sic scribi putat: **أرض عفتها كم وافن ظلموت ورا ال اسدلم وتنبع كم وافن** et vtrobique **כמר-אפל** separandum sic censet **כס ואפל**, in quo idem illud monendum, **א** radicale initio locum habere non posse: deinde **כס** vocem hebraeam non esse; denique **תנע** et **תפע** nullo modo posse conferri.

Similiter ii quoque videntur taxandi, qui quamuis contra Regulas Grammaticas non peccent, tamea ipsam Grammaticam Hebraeam Arabicae nimis conformandam esse censent. Etsi enim multa admodum vtiliter ex Arabismo huc transferuntur, tamen etiam hac in re multiplex est abusus. Nam quum Grammaticas Linguae rationes eo consilio inuestigemus, vt et facilius Linguam ipsam discere possimus, et perfectiorem eiusdem certioreque nobis comparemus scientiam, omne ex Arabica Grammatica petitum, quod neque res obscuras difficilioreque clariores, neque ipsam hebraei sermonis discendi rationem faciliorem reddit, nimium hac in re putandum est. Sic

Sic qui omnes Coniugationum arabicarum species, easdem non olim tantum hebraeas fuisse, sed omnium earum in Codice Sacro exempla reperiri debere perhibent, abutuntur sane Arabicae Linguae scientia. Cuius quidem rei ut unum tantum exemplum adiungam, multo vario modo Arabum Coniugationem VIII in Veteris Test. libris reperire tentarunt; inter quos Ioannes Ratelbrand (s) hanc viam ingreditur. Putat scilicet formam **התקטר** eandem esse cum Arabum octava, quippe quum haec formetur adiecta Syllaba **ت**, quae Hebraeorum **ת** respondeat, modo apud Arabes leuis traiectione characteristicae **ت** cum prima radicali in usu sit, ut **أَتَقَدُّ** dicant pro **أَتَقَدُّ**, quod eo minus mirandum, quum Hebraei ante sibilantes **שששש** eandem frequentent traiectionem. Sed hac ratione res arabicas obtudere Hebraeo Sermoni, certe nefas est. Vnde enim probari potest, apud Arabes **أَتَقَدُّ** pro **أَتَقَدُّ** dici, quum nullum adsit exemplum, in quo octava Coniugatio ita formata exstet. Quare certe eo continetur character huius Coniugationis, ut post primam radicalem insertum sit **ت**, neque accidentale quid putandum est, et si apud Hebraeos vere in usu fuit haec forma, exempla, in quibus **ת** post primam radicalem insertum sit, in medium proferantur necesse est.

(s) In Dissertatione philol. de Conuenientia admirabili Dialecti Arabicae cum Hebraea, sub Praefidio Alb. Schultens defensa Lugd. Bat. 740.

 S E C T I O III.

Nimii sunt in studio Linguam Hebr. ex Arabica illustrandi, qui eam solam conferunt, nihil fere ceteris Veteris Test. interpretandi subsidiis tribuunt.

§. XI.

Quodsi igitur abutuntur Arabismo, tum qui in ipsis vocibus comparandis viam minus rectam sequuntur, tum qui hebraeis vocibus ex Arabismo significationes praeter omnem necessitatem obtrudunt, certe et ii in studio Linguam Hebraicam ex Arabica explicandi nimii putandi sunt, qui contemptis siue certe neglectis ceteris interpretandi subsidiis omnibus, hanc Arabicam Linguae scientiam solam sufficere ad Veteris Test. interpretationem arbitrantur. Quod enim in rebus magnae utilitatis plerumque contingere solet, vt, qui de rei cuiusdem utilitate persuasi eandem aliis commendant, pro communi hominum imbecillitate, intra iustos fines sese continere nequeant, id quoque in studio Arabicam Linguam ad Veteris Test. illustrationem adhibendi videtur accidisse. Nam quum ii, qui primi aut principes in Lingua Arabica commendanda fuerunt, siue tanto huius linguae amore capti essent, vt cetera subsidia nihili haberent, siue ita acres in rei utilitate vrgenda, vt huic rei intenti iusto minus ceteris subsidiis vterentur; ortum deinceps est, vt aucta imitatorum copia, Arabicae Linguae Laudatores existerent, cetera autem fere omnia, quae ad Veteris Test. intellectum faciunt negligenterent. Quod quidem eruditioni et Veteris Test. interpretationi admodum perniciosum est. Quanquam enim Arabicae Linguae scientia apprime utilis est ad Veteris Test. intelligentiam, tamen non omnia praeflare potest, neque propterea aliquid de aliarum rerum utilitate est derogan-

gandum; sed saepe fit, ut Arabicae Linguae scientia non nisi coniuncta cum aliis interpretandi subsidiis proficit. Quare nostrum esse videtur, ut iam praecipua subsidia, quae propter nimium Arabicae Linguae studium a quibusdam neglecta sunt, quantum hac breuitate fieri potest, persequamur, et a contemptu Arabismo nimium tribucationem vindicemus.

§. XII.

Ac primum quidem notandi veniunt, qui minus iusto dant contextui et locorum inter se collationi, sed omnem lucem, siue verba sint satis clara, siue obscuritate laborent, pariter operose ex Arabismo petunt. Et si enim fuerunt, qui orationis seriem et collationem antecedentium cum consequentibus, quem contextum vulgo vocant, in significationibus verborum eruendis nimium sequuti sunt, quique non tantum quorundam verborum significationes ex locis valde perspicuis et claris discere, sed omnes omnino voces e solo contextu nullis aliis subsidiis adhibitis, eruere studuerunt, ex quo summa interpretationis incertitudo oritur, qua nihil induci perniciosius potest; tamen etiam nihil non dandum est orationis nexui et contextui. Sunt enim loca, in quibus verba etiam difficiliora et rariora ita sunt constituta et ita cum aliis iuncta, ut de eorum vera significatione certo constare, neque de ea dubitari possit, quanquam in tanta hebraeorum librorum paucitate de omnibus siue plerisque vocibus eiusmodi loca exstare nequeant. Haec igitur verba, quorum significatio ex loco quodam satis patet, qui anxie et operose ex Arabismo illustrant, nimium tribuunt Arabicae Linguae studio. Quod si vltro sese offert ex Arabismo siue verbum hebraeo respondens idemque sonans, siue deriuatio apta, grata sane cuique erit et accepta etiam haec linguarum conuenientia. Sed eiusmodi voces multa opera ea Arabismo repeti debere non censemus, quum significatio eadem, quam contextus suppeditat, semper maneat necesse sit, neque aliis etiam verbis, quae

tam operose quaesita sunt, quidquam verae lucis affundant. Qui vero huius rei exemplum petit, eum relegamus ad ea, quae §. V. de voce פִּיפּ disputata sunt, cuius significatio *pariendi et gignendi* ex ipso hebraeo textu satis clara, multis ambagibus repetitur ex Arabismo. Quorum verborum significatione ex Arabismo illustranda eo magis abstinendum esse puto, quo facilius inde Arabicae Linguae studio invidia conflatur. Nam si nota tractantur tanquam prorsus ignota, et quae iam ex ipso Sacro Codice patent, multa opera multisque tricis ex Arabismo deriuntur, omne hoc studium suspectum fit, dum putant, in aliis vocibus etiam cordatiores ita versari. Fatendum tamen est, non ita multos et magni nominis viros fuisse, qui lucem, quam in vocibus nonnullis ipse hebraeus Codex habet, penitus spreissent.

§. XIII.

Sed eo plures fuere, qui, soli Linguae Arabicae libantes, ceteras OO. Dialectos fere omnes neglexerunt. Hos autem permagnis carere commodis, dum, quid ab illis subsidii peti possit, non cernunt, atque saepe hallucinari debere, dum, quae ex alia Dialecto repeti debuissent, quaeque vltro fortasse eiusdem gnaris sese obtulissent, ex sola eruere conantur Arabica Dialecto, res ipsa docet. Non omnes enim voces in omnibus Dialectis pariter in vsu sunt, sed quae alia Dialecto respuit, recipit alia et frequenter vsurpat. Quo fit, vt, quae Arabica Dialectus nobis denegat, nullo saepe sine facili negotio ex vna ceterarum Dialectorum illustrari possint. Fatendum tamen est, non omnium Dialectorum eandem esse vtilitatem, siquidem aliae propter regionum, in quibus obtinebant, vicissitudines, ipsae mutatae sint et alteratae, aliae autem propter librorum, qui ad nostram aetatem peruenerunt, penuriam in nostrum vsu non satis adhiberi possint. Sic a Lingua Samaritana non multum lucis in illustrandis hebraeis vocibus exspectari potest, quum praeter Versionem Samaritanam nihil hac lingua exaratum exstet, quamuis huius linguae

gnae scientia utilis sit, inprimis illis, qui rei criticae operam dant, propter Codicem Samaritanum Pentateuchi, hebraeum illum quidem, sed literis Samaritanis conscriptum. Magis autem verborum hebraeorum significationibus eruendis inservire videtur Aethiopum Lingua, cuius usum commendavit *Iobus Ludolfus*, qui, quamvis fortasse nimius sit in laudibus huius linguae enarrandis, tamen multa utiliter ad perfectiorem Linguae Hebr. cognitionem inde derivari posse, satis superque comprobavit. Praeterea vero libri Veteris Test. qui exstant aethiopice versi, ad rem Criticam Alexandrinae Versionis, utpote ex versione LXX virali factae, non parum habent utilitatis. Chaldaica vero Dialectus admodum saepe innuit significationes verborum, quae collatis aliis Dialectis OO. non raro firmantur. Et sane nulla facile alia Dialectus huic parem fortunam habuit, ut tam saepe et sine vlla invidia ad Hebraeam Linguam intelligendam adhibita fuisset; quoniam primi Veteris Test. Interpretes huius Dialecti scientia imbuti erant, eademque apud posteros quoque servabatur. Attamen in ea utenda cautio est adhibenda, ne hebraeis vocibus significationes tribuamus, quae in ipsa Lingua Chaldaica serioris sunt originis. Chaldaica enim Lingua, praecipue vero Dialectus, quam hierosolymitanam vocant, non multis tantum graecis aliisque verbis mixta est, sed multas quoque pro arbitrio verbis addidit significationes. Verum quae, praeter Arabicam Linguam, Hebraeae maximos usus, tum propter summam cum Hebraea Lingua necessitudinem, tum propter librorum, quibus gaudemus, copiam, praestat, Syriaca Dialectus, diu nimis neglecta iecit; et quanquam propter discendi facilitatem et ut Novi Test. Versio Syriaca intelligi posset, non semper ignorabatur, tamen raro ad Veteris Test. illustrationem adhibita est. Quo factum est, ut saepe in subsidium vocaretur Arabica Dialectus, ubi Syriaca consuli debuisset. Sic, ut unico tantum et ultro sese offerente exemplo utar, hebraicum ברזל ab arabico نَزْدٌ *frigit, firmum, stabile fuit*, derivarunt, quod, ut loquuntur, *ferrum frigidum et durum*

fit; si vero ex aliis Dialectis haec vox illustrari debebat, certe ad-
unda erat Syriaca siue Chaldaica Lingua, in qua פִּרְזָא, Chald. פִּרְזָא
ferrum, sonat, neque meram derivationem ex Arabismo anxie con-
quirere necesse erat. Hic est, quem iam potissimum reprehendimus
abusus Linguae Arabicae, qui certe vitatur, si ceterae Dialecti ab hu-
ius Dialecti scientia non separantur. Saepe etiam analogiam quan-
dam cum Hebraea Lingua ostendent, quam ignorat arabica Dialectus.
Sic in Ecclesiaste saepe רָצוֹן *desiderium, voluntas*, positum pro רָבַר
res, negotium; quod quidem firmatur simili quodam Chaldaicae et
Syriacae Linguae verbo רָבַר, chald. רָבַר, quod *res, negotium* so-
nat, quamvis pariter ac hebraea vox a verbo, quod *velle, desiderare*
sonat, nempe רָבַר, ortum sit. Iam vero in Germania etiam huius
linguae vsus et ad hebraeam Linguam applicatio frequentior fieri vi-
detur, postquam multi eandem commendarunt, praecipue vero
postquam uterque Michaelis, pater et filius (1), vtilitatem, quam
affert Syriacae Linguae scientia Hebraeo Codici aliisque doctrinae ge-
neribus, et oratione docuit et exemplo. Quare Tantis Viris praecen-
tibus et Syriacae Linguae vsu latius iam per Germaniam se diffundente,
licet nobis esse brevioribus.

§. XIV.

Non raro etiam Arabica Lingua in sanioris Critices detrimentum ad-
hibita est. Etenim qui pro Hebraei Codicis integritate pugnarunt, lectio-
nem Codicis prelo descripti contra omnium aliorum Codicum veterum-
que Versionum auctoritatem defendendam, et lectionem qualemcunque,
etiamsi rite intelligi consuetis viis non posset, ex Arabica Lingua illustran-
dam esse existimarunt. Quodsi igitur hac ratione omnia, quae velis, excul-
pi possunt Linguae Arabicae ope, ideoque res Critica non neglecta tantum
habetur, sed penitus etiam a Sacro Codice remouetur, certe non mi-

(1) Ille quidem, *Christ. Bened. Michaelis*, in Dissertatione, qua lumina
Syriaca pro illustrando Hebraismo sacro adhibentur. Halae. 1756;
Hic vero, *Ioh. Dav. Michaelis*, in libello, quem inscripsit: Ab-
handlung von der Syrischen Sprache und ihrem Gebrauch, et in aliis
libris passim.

rum est, multis huius Linguae scientiam Codici Sacro magis perniciosam quam utilem videri. Verum nimii sunt procul dubio haec in reliqui Arabica Lingua ad meras opiniones defendendas et stabilendas abutuntur. Qui vero recte scit uti Lingua Arabica, tantum abest, ut is ad Rem Criticam a Sacro Codice remouendam incitetur, ut potius ad verum et sobrium Critices usum admoneatur. Nam et varias vias parum convenientes, quibus loca affecta ab omni vitiorum suspicione liberare tentant, spernet, et saepe Arabicae Linguae scientia monitus sibi cauebit, ne temere locis suspectis manus medicas inferri debere putet. Sic sane multa, quae adulterina habebantur, vindicauit Albertus Schultensius, e. g. Iud. II, 3. vbi Deus gentes, quarum altaria non diruerant Israelitae, se negat extirpaturum esse, additis his verbis: וְהָיוּ לָכֶם לְצָרִים וְאֱלֹהֵיהֶם יִהְיוּ לָכֶם לְמִיָּקָשׁ. Hanc vocem לצרים, quoniam vertunt LXX. εἰς συνοχὰς, Chaldaeus מְעִיקִין, Vulgat. *hostes*; multi hosce Veteres vna litera leuiter mutata legisse צרים existimarunt. Schultensius vero docuit (u) ex Arabismo, in quo ضد est, *contrarius fuit*, et in III. ضال *hostiliter se opposuit*, nomenque ipsum ضار *hostis*, quod multis variorum auctorum locis probat, eos non aliter, ac iam extat in textu vulgari, legisse (x). Sed non in omnibus ita feliciter versatus est, et imitatores affectus est, qui loca etiam manifesto falsa, ex Arabismo, ac si genuina essent, illustrare aggressi sunt. Cuius quidem rei ut vnum modo exemplum e multis afferam, Gerardus Kuypers (y) 1 Sam. XVII, 23.,

vbi

(u) In Animaduersionibus philologicis et criticis ad varia loca Vet. Test. p. 95.

(x) De eo vero an locus ipse ita explicandus sit, ut צרים *hostis* hoc loco significant, non sine ratione videtur dubitari posse. Neque omnino ratione carere videtur eorum explicatio, qui Kimchio teste vocem צרים *uenari* deriuare voluerunt; ut igitur צרים idem fere esset ac מוקש. Neque Dagesch literae ר impressum morari quemque potest. Nam quemadmodum ab אשה fit איש, a ציץ fit צצים, sic etiam a ציר factum צרים dixerim; siue si quis malit analogiam solemniorem sequi, צרים punctandam esse vocem affirmarim.

(y) In Dissertatione ad varia Veteris Test. loca ex Dialecticis vindicata et.

ubi Goliathus dicitur exiisse **ממערות פלשתים** et ubi Kri habet **ממערכות**,
 addita litera כ, vulgarem lectionem suae Cithib defendit, etsi nulla
 probabili ratione explicari possit, et lectio **ממערכות** kri facillimum fundat
 sensum, et omnes Veterum Versiones pro ea faciant. Alexandrini
 enim reddunt verbum *ἐκ τῶν παραταξέων*, Chaldaeus **מסררר**, Syrus
ܡܫܪܪܝܢ, Vulgat. de castris Philistinorum, omnes iisdem prorsus
 verbis quibus **מערכה** per omne caput saepissime occurrens reddide-
 runt. Iam vero ut in suas partes trahat veteres hosce Auctor, ponit
מערות prorsus idem esse ac **מערכות** negatque aliter a Veteribus reddi
 potuisse. Quod ut verisimile fiat, non sine abusu Linguae Arabicae
 efficere studet. Derivat scilicet vocem **מערות** a rad. **م ع ر** nudus fuit,
 ex qua est **معره** quidquid circumiacet urbem, i. e. nudus campus pa-
 tensque, nec non caterua hominum in tali scilicet patenti loco sita, et
معره locus spatiosus et apertus seu subdialis. Iam quum per Mem
 formentur nomina locum designantia, ut a **معره** habitaculum
معره locus habitationis, a **معره** sepelire **معره** coemiterium, locus
 sepelitionis; concludit, quod **معره** cateruam hominum in nudo, id
 est, *patenti loco sitam*, significet, **מערות** esse debere locum,
ubi talis caterua subsistat, et illud demum facile posse ad *Castra*
in patenti et aperto campo sita transferri. Profecto, si quid unquam
 hoc est, Arabica Lingua in rei criticae detrimentum abuti. Nam
 Hebr. Lingua non tantum alias ignorat verbum **מערות**, sed ne in ser-
 mone arabico quidem exstat, sed multis demum ambagibus deductum
 est variisque artibus fictum. Putant autem, qui ita agunt, se inte-
 gritatem Codicis Hebraei defendisse, et omnem rem criticam inuti-
 lem pronunciaffe. Cuius quidem rei, qui plura exempla cupit, non
 nulla reperiet in hac ipsa Dissertatione, nec non in duabus Disserta-
 tio.

et illustrata, quam sub praesidio Alberti Schultenfii defendit MDCCLXIII,
 iam vero recusa.

tionibus academicis, de utilitate Dialectorum OO. ad tēendam integritatem Codicis Hebraei Ioh. Jac. Schultens sub praesidio patris Al. Schultensii defensis A. R. N. MDCCXLII. — Sane qui omnes consuetas lectiones genuinas, ceteras autem, quae a lectione recepta recedunt, adulterinas existimantes omnia ad defendendam consuetam lectionem ex Arabismo arcessunt, et rei criticae parum periti sunt habendi, et Arabicae Linguae scientiam male videntur collocasse. Nam qui semper lectionem $\tau\tilde{\zeta}$ Cthib praefereunt lectioni $\tau\tilde{\zeta}$ Kri, non melius agunt, quam qui hanc illi semper esse praeposendam pronunciant. Quum enim Kri et Cthib nil nisi lectionis varietatem constituat, et in aliis Codicibus lectio $\tau\tilde{\zeta}$ Kri sit, quae in aliis est lectio $\tau\tilde{\zeta}$ Cthib, quumque Veterum Versiones modo pro hac modo pro illa, neque vero semper pro eadem faciant, generatim lectio siue $\tau\tilde{\zeta}$ Kri siue $\tau\tilde{\zeta}$ Cthib genuina iudicari non potest, sed omnis res, ut omnis alia lectionis varietas e Codicum veterumque Versionum auctoritate est diiudicanda. Qui igitur, antequam lis direpta sit, alterutram partem omni modo defendendam sibi sumunt, et cuncta ex Arabismo explicare conantur, nihil agunt et laborem suscipiunt prorsus inutilem. Nam si lectio defensa spuria est, quid inuat ingeniosissima et varia arte ex Arabismo petita explicatio?

§. XV.

Nonnunquam etiam propter nimium Arabicae Linguae amorem neglectae iecerunt veteres SS. versiones, quae ut rei Veteris Test. criticae, ita et Philologiae Hebraeae summo sunt praesidio. Quemadmodum enim olim nimium fortasse tribuebatur Veterum Interpretum siue potius Versionis Alexandrinae auctoritati, atque inde omnem Hebraeae Linguae scientiam hauriendam esse putabatur, ita postquam ex Arabismo magis Hebraea Lingua illustrari coepit, desertus est plerumque hic fons ab iis, quibus maxime salutaris atque utilis eiusdem usus fuisset. Exstant enim in Veteribus S. C. Interpretibus vestigia quaedam veritatis infixae, quae si persequantur ii, qui veris vocum hebraearum significationibus indagandis operam dant, fieri non potest, quin ipse labor indagandi

gandi saepe diminuat ipsas viam monstrantibus, resque ipsa eorum testimoniis suffulta multo certior fiat. Quum enim harum versionum auctores propius ad tempora ista accedant, quibus Lingua Hebraea in hominum ore et vsu versabatur, dubitari vix potest, quin multae iam iam ignotae verborum significationes ipsis siue vsu siue traditione innotuerint. Deinde vero plerique veteres S. C. interpretes Linguarum OO. non erant ignari, sed vnam saltem earundem Dialectum tenebant. Quo quidem factum est, vt faciliori negotio easdem linguas, quibus iam ad hebraeum sermonem illustrandum vitur, in vsum Hebraeae Linguae adhibere possent. Et sane saepenumero accidit, vt eorum interpretatio sine OO. Dialectorum scientia neque intelligi rite, neque explicari possit. Quod sane certum videtur esse documentum, hos Interpretes siue hebraeae voci vere hanc significationem competere, compertum habuisse, siue certe hanc vocem, quam conferunt, Syriacam aut Arabicam cum verbo hebraeo comparandam esse sibi persuasisse. Sicigitur vestigia saepe, quae in indagando persequenda sunt, signant, et litteram nonnunquam, si e duabus pluribusque explicationibus probabilibus optio difficilis, dirimunt. Certe enim ea ceteris paribus praefenda erit, quae vnus versionis siue plurium adeo auctoritate firmetur. In nonnullis autem vocibus, quibus in V. T. animalia et plantae designantur, plurimum valet Veterum Interpretum auctoritas. Quum enim hae res nonnullis fuerint domesticae, etiam nomina earum nosse satis certo potuerunt, vt e. g. Alexandrini Pentateuchi Interpreteres rerum Aegyptiacarum videntur fuisse valde periti. Haec breuiter de veterum versionum in hebraea lingua illustranda vtilitate dicenda esse putavi, ne Arabicae Linguae nimium tribuendo, haec praestantissima Hebraicam Linguam cognoscendi subsidia negligenterentur.

§. XVI.

Haec fere sunt, quae de iis, qui in studio Linguam Hebr. ex Arabica illustrandi in excessu peccant, hac breuitate dicenda aut certe innuenda esse videbantur. Quamuis vero ex tam varia parte hac in re et peccari possit, et vere peccatum sit, tamen minime putandum est, inutile prorsus et reiciendum esse omne hocce studium. Nam abusu verus vsus nequaquam tollitur. Illud vero omnino efficitur, non facile cuiquam locum quemdam ex Arabismo illustraturo simpliciter fidem habendam esse, sed, vt de eiusmodi interpretationibus idoneum iudicium ferri possit, ea quemque Arabicae Linguae

guae scientia instructum esse oportere, vt suis ipse oculis sibi de interpreta-
 tionis veritate persuadere possit. Quod quidem, si modo magister
 arab. docendo ad Hebr. respiciens accedat, non adeo magni laboris est.
 Atque sane ne illi quidem, de cuius eruditione et in OO. Dialectis confer-
 rendis iustis principiis satis constat, semper sine vlla ratione creden-
 dum est, quoniam, vt in omnibus rebus exegeticis, ita in his quoque
 multa pendent a mera probabilitate, adeo, vt quae a viro erudito pro-
 bantur, a viro altero non minus docto vt improbabilia repudientur.
 Quare vt probabilitatis rationes animo perpendere possit, idonea Lin-
 guae Arabicae scientia instructus sit necesse est. Tantum igitur abest
 vt nostra hac Exercitatione vsum Linguae Arabicae damnemus, vt
 nihil melius ad eam aliis, qui recte aliorum opera vti velint, com-
 mendandam dici posse arbitremur.

THESES
E
COMMENTATIONE IPSA
EXCERPTAE.

- I. Ad Veteris Test. libros rite intelligendos interpretandos-
que non solum Linguae Hebraeae, sed etiam Linguarum
affinium, praecipue Arabicae Linguae scientia requiritur.
- II. Falluntur, qui putant, omnes eiusdem organi literas in-
ter se permutari.
- III. Prima vocis significatio cum ceteris significationibus se-
cundariis non semper est coniungenda.
- IV. Res Critica in interpretando Veteri Test. minime est
negligenda.
- V. Generatim neque lectio $\tau\tilde{\alpha}$ Kri neque $\tau\tilde{\alpha}$ Cthib genuina
iudicanda est.

Be 820.

80

ULB Halle
003 246 310

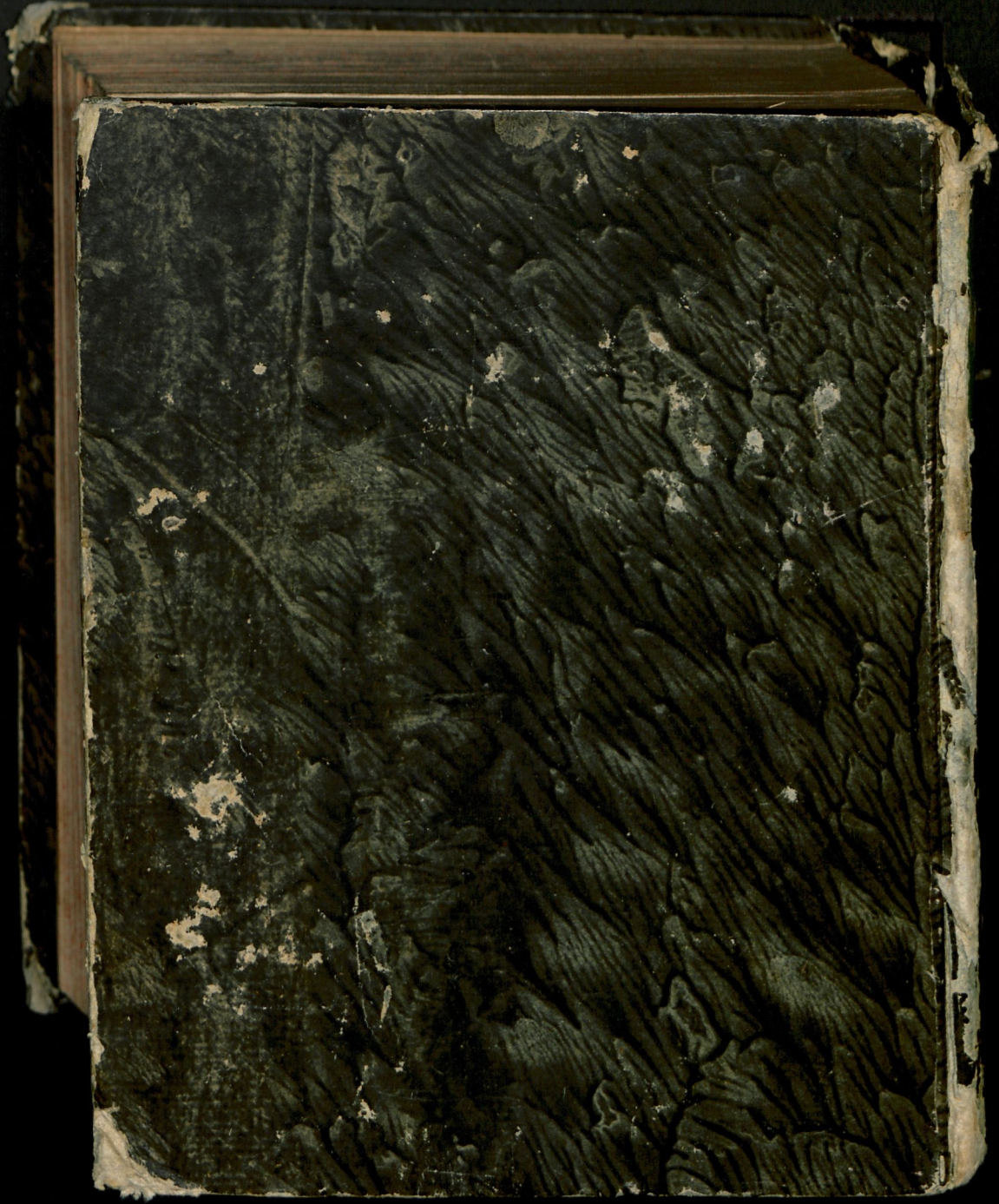
3

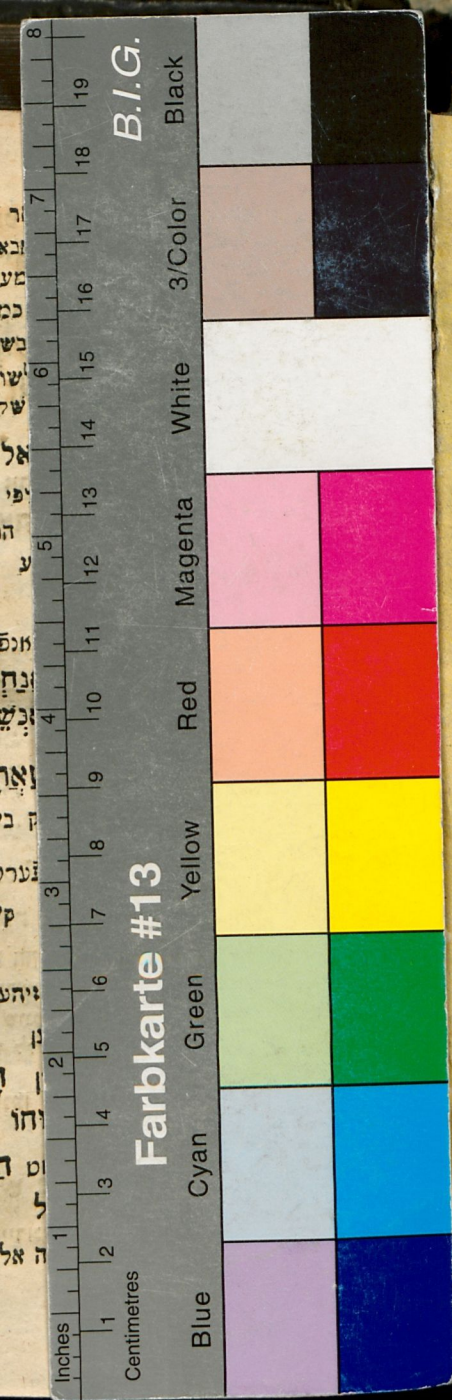

NOTA

h. C.

COMMENTATIO

15. m.

DE EO
QVOD NIMIVM EST CIRCA STVDIVM
LINGVAM HEBRAICAM EX ARABICA
ILLVSTRANDI

QVAM
PRAESIDE
IOHANNES GEORGIO
TRENDELENBURG,

GR. ET OO. LL. P. P. O.

A. R. S. MDCCLXXX. AD D. XXVI. M. SEPTEMB,
IN AVDITORIO ATHENAEI GEDANENSIS MAXIMO

PVBlice DEFENDET

CAROLVS HEINRICVS ROESNER, S. L. C.

ADVERSVS OPPONENTES

GOTTFRIED ERNST GRODDECK, S. L. C.

IOHANN GOTTFRIED BARENDT, S. L. C.

NATHANAEL BERND EBERHARD, S. L. C.

REGIOMONTI,

TYPIS SACR. REG. MAIEST. ET VNIVERS. TYPOGR. G. L. HARTVNGII.